

niets meer terecht zal komen. "En dat terwijl er nog zoveel te emanciperen valt."

KLIMAAT

Het gevolg van de crisis is dat de vakbeweging weinig invloed heeft op de ontwikkelingen die er in onze samenleving toe doen, zegt Valkenburg. "Neem het technologiebeleid. De motor die bepaalt wat er op dat vlak gebeurt, is de economie. De vakbeweging zou een tegenwicht moeten bieden en de vraag moeten inbrengen naar de gevolgen voor werknemers. Wat betekent het bijvoorbeeld dat er nu een leger van flexibel inzetbare arbeids-

krachten ontstaat? De vakbeweging heeft wel mooie nota's over technologiebeleid geschreven, maar op wat er in het bedrijfsleven gebeurt, heeft ze weinig invloed. Dat hangt heel nauw samen met het feit dat ze te weinig actieve mensen bij haar werk heeft weten te betrekken die informatie inbrengen over wat er in bedrijven gebeurt. Al die progressieve nota's; zolang die zonder de actieve participatie van leden tot stand komen, zijn ze ongeloofwaardig. Het is het verplaatsen van papier, meer niet, en iedereen weet dat. De vakbeweging is een reus op lemen voeten geworden."

Maar valt dat de vakbeweging te verwijten? Valkenburg weet dat velen naar het veranderde 'maatschappelijk klimaat' - naar de 'tijdgeest' - zullen verwijzen als weerwoord op zijn kritiek. Andere sociale bewegingen verkeren immers in een vergelijkbare crisis; ook die slagen er wel in 'giro-solidariteit' op te wekken, maar blijken nauwelijks in staat leden te verleiden tot veeleisender vormen van participatie. Kennelijk wordt de calculerende burger tegenwoordig niet meer lid van een vakbond vanwege emancipatorische idealen, maar maakt hij eerst een kosten/baten-afweging. Een vakbeweging die zich opstelt als sociale ANWB sluit aan bij die behoeften.

Valkenburg is niet onder de indruk. "Ja ja, de radikale jaren zestig, de matte jaren zeventig, de no-nonsense jaren tachtig en weet ik wat we nu hebben. Zeker, niemand kan ontkennen dat er iets veranderd is, hoewel dat vaak wordt overdreven. Maar waar hebben die veranderingen mee te maken? De onzekerheid is gegroeid; de muur is gevallen, de werkloosheid toegenomen en ex-Joegoslavië is angstig dichtbij. Maar er is geen rechtstreeks verband tussen deze gebeurtenissen en de bereidheid van mensen om politiek actief te worden. Sociale bewegingen bepalen mede zelf de gevolgen van deze veranderingen. Als bijvoorbeeld de werkloosheid groeit en niemand nog gelooft in het traditionele perspectief van volledige werkgelegenheid, dan moet er worden nagedacht over alternatieven. Maar de vakbeweging doet het tegenovergestelde: die blijft de tra-

ditionele loonarbeid centraal stellen en houdt discussies over andere opvattingen van arbeid af. Ze draagt dus geen alternatieven aan en werkt zo zelf mee aan het scheppen van een klimaat waarin mensen geneigd zijn vast te houden aan het oude."

HUIVER

Om de crisis te overleven en haar emancipatorische karakter te behouden, moet de vakbeweging breken met haar centralistische traditie, vindt Valkenburg. Zo zal ze moeten afleren het begrip solidariteit per se op te vatten als 'hetzelfde vinden en hetzelfde doen'. "Als het gaat om arbeidstijden is het nergens goed voor om alle leden over één kam te scheren. Maar een gemeenschappelijk loonbeleid is wel ergens goed voor, want dat kan voorkomen dat werknemers die sterk staan op de arbeidsmarkt bevoordeeld worden boven werknemers met een zwakke positie." Valkenburg noemt het dan ook "op zijn zachtst gezegd opvallend" dat de vakbeweging precies het omgekeerde doet: als het om arbeidstijden gaat, houdt ze vast aan haar traditionele opvatting over solidariteit, op het gebied van het loonbeleid niet.

Soms hoeft gezamenlijk beleid niet meer te zijn dan een middel om een langdurige discussie te voeren. Als voorbeeld noemt Valkenburg de discussie over de multi-culturele samenleving. Die wordt nu in de vakbeweging niet gevoerd, maar wel royeert de FNV leden die betrokken zijn bij de Centrumdemocraten. Dat is volgens Valkenburg een "inadequaat middel" dat past bij een centralistische vakbeweging, maar niet bij een democratische beweging. Valkenburg: "De beleidsmakers zijn nu doorgaans niet of nauwelijks op de hoogte van de concrete situatie van leden en van hoe die te maken hebben met allochtonenproblematiek. Er is vaak ook sprake van huiver om de discussie hierover aan te gaan. Maar alleen in een uitvoerige discussie kan duidelijk worden wat er aan de hand is en wat er gedaan zou kunnen worden."